Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Історичні науки. Випуск 50.

DOI 10.31909/26168774.2020-(50)-18
УДК 94(477.74)«194»

THE INFLUENCE OF CULTURAL AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS' ACTIVITIES ON EVERYDAY LIFE OF THE POPULATION OF THE IZMAIL REGION OF THE UKRAINIAN SSR IN THE SECOND HALF OF THE 1940S

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ НА ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ІЗМАЇЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ УРСР У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 40-х. рр. ХХ ст.

Наталя Крюченкова
аспірантка кафедри історії та методики її навчання
E-mail: kriuchenkova@ukr.net
ORSID: 0000-0003-4173-4724
Research ID: AAB-3730-2021
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

Natalia Kriuchenkova
Postgraduate student of the Department of History and Methods of Education
E-mail: kriuchenkova@ukr.net
ORSID: 0000-0003-4173-4724
Research ID: AAB-3730-2021
Izmail State University of Humanities, Ukraine

ABSTRACT

The article examines the active activities of cultural and educational institutions of the Izmail region of the Ukrainian SSR in the postwar period. The processes of Sovietization, which were characteristic of the period of late Stalinism and aimed at constructing a Soviet identity, creating a «new Soviet man» and the formation of the government «official Soviet leisure», which began to displace traditional forms of family leisure. Government institutions, namely, houses of folk art, houses of culture, clubs, libraries and museums became the center of cultural and educational life of the population, which was an integral part of everyday life. Despite the difficult conditions of postwar reconstruction, cultural and educational institutions actively carried out political and cultural and educational work among the population, especially during the implementation of important economic and political (spring sowing, autumn sowing, weeding and care of crops, harvesting and grain delivery state), political campaigns. In particular, cultural and educational work during the harvest was aimed at helping the party and Soviet authorities to mobilize collective farmers and peasants to fulfill and exceed the norms. Emphasis is placed on the excessive and widespread ideologization of cultural and educational work, which was a tool for creating a «new Soviet man» and solving important economic and political campaigns. All cultural and educational work was carried out under the direct guidance and control of party organizations. The result of this policy of the Soviet government was that in the family of ordinary citizens, elements of Soviet culture began to actively permeate their daily lives.

Key words: *cultural and educational life, leisure, everyday life, Izmail region, post-war period*

Постановка проблеми. Після повернення території Ізмаїльської області до складу УРСР у серпні 1944 р. було поновлено процеси радянізації. У період пізнього сталінізму значну роль відводили ідеологізації всіх сфер суспільного життя, що мала на меті конструювання радянської ідентичності та створення «нової радянської людини». У цьому

процесі важливу роль відігравала діяльність будинків культури, бібліотек, клубів та інших культурно-просвітніх закладів, які, крім виконання властивих їм функцій, почали зосереджувати свою роботу на ідеологічній складовій. Вивчення їхньої діяльності у період пізнього сталінізму є актуальним при дослідженні трансформації повсякденного життя населення Ізмаїльської області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження культурно-просвітньої роботи та її впливу на повсякденне життя населення Ізмаїльської області повоєнного періоду не достатньо висвітлені в історичній літературі. Деякі аспекти культурного життя та дозвілля населення Ізмаїльської області повоєнного періоду висвітлено у працях В. Церковної (Церковна, 2020), І. Татаринова (Татаринов, 2017), О. Дзинглюк (Дзинглюк, 2010). Дослідженням зазначених проблем в межах України та її регіонів займалися Ю. Каганов (Каганов, 2019), О. Шамрай (Шамрай, 2008), О. Титаренко (Титаренко, 2018) та інші.

Мета статті. Автор статті поставив за мету проаналізувати діяльність культурно-просвітніх закладів, які формували «офіційне» радянське дозвілля мешканців Ізмаїльської області у повоєнний період, та їхній вплив на повсякденне життя населення.

Виклад основного матеріалу. В Ізмаїльській області роботою культурно-просвітніх закладів керував відділ культурно-просвітньої роботи Облвиконкому, який в 1945 р. було реорганізовано в Ізмаїльський обласний відділ культурно-просвітньої роботи. До культурно-просвітніх закладів області належали: будинок народної творчості, будинки культури, лекційні бюро, бібліотеки, музеї, клуби та гуртки художньої самодіяльності. У більшості міст Ізмаїльської області мережа цих закладів, яка підпорядковувалася комітету у справах культурно-просвітньої роботи складалася з будинку культури, міської бібліотеки для дорослих та дитячої міської бібліотеки. Міські клуби не були розповсюдженими, на відміну від сільських, де вони були осередком культурного життя. У районах Ізмаїльської області мережа закладів культури складалася з районних і сільських бібліотек, клубів і червоних кутків. Так, в м. Білгород-Дністровському 1 січня 1948 р. існувало 5 культурно-просвітніх закладів, які підпорядковувалися комітету у справах культурно-просвітньої роботи: будинок культури, міська бібліотека для дорослих, дитяча міська бібліотека, Обласний будинок народної творчості, в Кілійському районі – 3 будинки культури, 1 дитяча міська бібліотека, 2 міські бібліотеки для дорослих, 1 районна бібліотека, 1 сільська бібліотека, 5 сільських опорних пунктів та 57 червоних кутків при різних установах (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 19:1, 33).

Культурно-просвітні заклади області проводили активну політико-масову та культурно-просвітню роботу серед населення. Діяльність цих закладів зосереджувалася на роз'ясненні населенню постанов Пленумів ЦК КП(б)У, указів Президії Верховної Ради СРСР,важливих рішень комуністичної партії та уряду з питань політики, культури та мистецтва, сільського господарства та промисловості, а також на «вихованні населення в дусі безмежної відданості до партії більшовиків, радянського уряду та соціалістичної батьківщини» (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 12 : 1). Особливо гостро поставали такі завдання під час виконання важливих господарчо-політичних (весняно-посівна, осінньо-посівна, прополка й догляд за посівами, збір врожаю та хлібоздача державі), політичних кампаній (політичні вибори)та святкуванні знаменних днів (річниці видатних особистостей, важливих подій, проведенні різноманітних святкувань). Акцентування уваги було пов'язано з необхідністю поліпшити роботу населення та активізувати явку населення під час виборів. Уся культурно-просвітня робота проводилася під безпосереднім керівництвом і контролем парторганізацій, що унеможливлювало прояви плюралізму під час проведення таких заходів (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 30: 1).

У перші повоєнні роки культурно-просвітня робота проводилася у складних умовах відбудови. Рішенням Обласного комітету КП(б)У для відновлення «народного господарства», в тому числі й культурно-просвітніх установ, почали залучати місцеве

населення. Така діяльність отримала назву «метод народної відбудови». Також у цьому процесі брали участь комсомольські організації, які діяли в області. Вони виконували вказівки Комітету у справах культурно-просвітніх установ при РНК УРСР: займалися відновленням клубів на території Ізмаїльщини. Було організовано комсомольський десятиденник для підготовки клубів до зими 1945-1946 рр. Наприклад, комсомольська організація с. Шагани Татарбунарського району під час десяти денника повністю відновила будівлю сільського клубу, створила сцену та обладнали її меблями; комсомольська організація с. Делень Ново-Іванівського району відремонтувала клуб, оформила його радянськими гаслами, плакатами, портретами; комсомольська організація с. Сергіївка Тузлівського району самостійно відновила новий клуб із залом на 300 місць та з чотирикімнатними приміщеннями для роботи гуртків. Такі дії влади призвели до того, що мережа культурно-просвітніх закладів у 1946 р. перевищила довоєнну. Так, до початку радянсько-німецької війни в 1941 р. на території області функціонувало 14 районних будинків культури та клубів, 2 міських та 148 сільських клубів. Вже 1 січня 1946 р. налічувалося 3 міських клуби, 13 районних будинків культури та клубів, 168 сільських та 5 профспілкових клубів (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 1а: 1).

Осередком культурно-просвітньої роботи в містах були будинки культури. Вони були місцем проведення концертів, лекцій, літературних вечорів та презентацій доповідей, також у будинках культури функціонували різноманітні гуртки. Наприклад, в будинку культури м. Білгород-Дністровський у 1948 р. працювало 5 гуртків (драматичний, вокальний та ігровий, хореографічний, духового оркестру та музичний), в яких займалися 109 осіб (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 19: 2). У будинках культури проходили обговорення літературних творів, на яких читачі ділилися своїми враженнями від прочитаного. Як правило, вони розглядали твори лауреатів Сталінської премії. Також, ці заклади організовували тематичні вечори та концерти присвячені ювілейним датам та видатним діячам, наприклад, О. Пушкіну, М. Островському, В. Маяковському, В. Белінському та іншим (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 12: 6-9).

У перші повоєнні роки влада намагалася отримати прихильність молдавського та болгарського населення. Обласний будинок народної творчості здійснював переклади сучасних радянських творів на болгарську мову та закупив репертуар молдавською мовою в Молдовській РСР (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 30: 26).

Робота будинків культури була направлена на мотивування населення виконувати п’ятирічний план. Для розвитку соціалістичних змагань та поліпшення виробничої роботи на підприємствах та установах створювалися фото-вітрини, на яких розміщували відмінників праці. Наприклад, при Будинок культури м. Ізмаїл створив фото-вітрину, на якій помістили світлини стахановців ізмаїльських підприємств: цегляного заводу, швацької фабрики, хлібокомбінату, будівничих організацій та порту, а також були обладнані фотовиставки, присвячені сільському господарству та виконанню п’ятничного плану (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 19: 11).

Одним із напрямів роботи будинків культури була організація агітаційних бригад. При кожному районному будинку культури було організовано агітаційні бригади, які виконували політико-виховну та культурно-освітню функції. Вони проводили агітаційно-масову роботу та «шефську» допомогу сільським клубам та червоним куткам, допомагали оформлювати їх стінними газетами, гаслами та іншим наочним матеріалом. У свою чергу гурткам художньої самодіяльності допомагали готуватися до районних оглядів. До складу бригад входили учасники гуртків художньої самодіяльності, лектори, агітатори та сільська інтелігенція, яка поєднувала основне місце роботи з культурно-просвітньою роботою. Наприклад, медсестра Шуменова, яка була членом агітаційної бригади, брала активну участь у концертах, проводила бесіди з санітарії та надавала медичну допомогу за основним місцем роботи (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 12: 2).

Діяльності агітаційних бригад активізувалася в період господарчо-політичних робіт. Відповідно до рішень Облвиконкому та вказівок Облвідділу культурно-просвітньої роботи всі сільськогосподарські кампанії супроводжувалися культурно-просвітніми заходами. Під час сільськогосподарських робіт майже у всіх районах області було організовано агітаційні бригади для обслуговування населення. Програма концертів бригад складалася зі скетчів, художнього читання, українських та російських народних пісень. Наприклад, під час збирання врожаю в колгоспи та радгоспи Лиманського району була відправлена агітаційна бригада до складу якої входили 9 осіб. У радгоспі Шабо та сільгоспі ім. Котовського колгоспники та робітники прослухали доповіді на тему: «Про рішення XV Пленуму ЦК КП(б)У». За період весняно-посівної та збиральної хлібозаготовчої кампанії, агітбригада м. Білгород-Дністровську в Лиманському, Старокозацькому, Саратському та Арцизському районах обслугували 2 радгоспи, 18 колгоспів, 8 населених пунктів та 3 райцентри, провели 15 лекцій та бесід про рішення XIX Пленуму ЦК КП(б)У та з питань міжнародних подій. Агітаційна бригада надала допомогу в оформленні стінних газет, провела 14 консультацій щодо роботі художньої самодіяльності, всього провела 32 концерти та обслугувала 6600 осіб (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 19: 3, 33).

Культурно-просвітня робота під час збору врожаю була спрямована допомогти партійним та радянським органам влади мобілізувати колгоспників та селян: виконання та перевиконання норм кожної бригади, вихід всіх на роботу та виконання максимуму трудоднів, зміцнення трудової дисципліни, розгортання змагань на дострокове завершення виконання плану. Для виконання поставлених завдань головну роль виконували агітаційні бригади, пересувні бібліотеки, дошки з показниками результатів соціалістичних змагань, стінні газети, польові листи та газети-блискавки (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 12: 2). Зокрема, в 1947 р. були мобілізовані та залучені до культурно-просвітньої роботи комсомольці колгоспу «Серп і молот», які брали активну участь в художній самодіяльності. Під час збирання та молотьби вони провели 7 концертів у своєму селі та 2 рази виїжджали до сусіднього. Для підняття освітнього рівня працівників агітаційними бригадами проводилися бесіди на сільськогосподарські теми («Погода та її передбачення», «Засоби боротьби з посухою», «Організація боротьби з втратами врожаю»),після таких лекцій проводились концерти та демонструвались кінофільми (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 12: 12).

Для сільського населення центром громадсько-культурного життя стали клубні установи. Сільські клуби забезпечували масово-політичну та культурно-просвітну роботу серед населення. Діяльність цих установ була спрямована на всебічне залучення населення до соціалістичних змагань за дострокове виконання та перевиконання п’ятирічного плану, за цілковиту колективізацію одноосібних господарств, що залишилися. Клуби оформлювали радянськими гаслами, портретами вождів, закликами, фотомонтажами, плакатами та іншою наочною агітацією. Також їх забезпечували газетами та журналами, які регулярно оновлювалися на газетних вітринах (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1а. Спр. 1: 1).

Культурно-просвітні робітники міст та районних центрів мали мобілізувати та залучати сільську інтелігенцію до агітаційно-масової та культурно-просвітницької роботи на селі. Представники сільської інтелігенції ставали доповідачами під час проведення «голосних читань» газет, журналів, лекцій, доповідей на політичні, історичні та науково-природничі теми. Така культурно-просвітницька робота мала масовий характер,зокрема, в Тузлівському районі у 1945 р. було проведено 1235 лекцій і доповідей, на яких були присутні понад 17 тис. осіб (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 1а: 2).

При клубах функціонували гуртки художньої самодіяльності, які організовували, проводили концерти, вистави, літературні вечори тощо. На території Ізмаїльської області найбільш поширеними були драматичні та хорові гуртки. Вже у 1945 р. в області

працювали 445 гуртків художньої самодіяльності з них: 144 драматичної, 117 хорової та 184 музичної, танцювальної та літературної спрямованості, їх відвідували 4121 осіб. Діяльність гуртків художньої самодіяльності була ледве не єдиним способом проведення дозвілля в селі, тому селяни радо відвідували такі заходи та майже прирівнювали їх до свята (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 1а: 1).

Важливе значення мав репертуар гуртків художньої самодіяльності. У перші повоєнні роки особливою популярністю у мешканців сіл користувалися вистави драматичних гуртків та концерти самодіяльних колективів, репертуар яких складався з творів дорадянського періоду (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 1а.: 1). Такий репертуар не сприяв виконанню головного завдання радянської влади – вихованню «нової радянської людини», тому радянська влада почала нав'язувала населенню політично та ідейно «вірні» художні твори. ЦК ВКП (б) періодично видавав постанови, які стосувалися репертуару художньої самодіяльності та боротьби за якість виконання, а комітет у справах культурно-освітніх установ УРСР постійно оновлював списки забороненого репертуару. Така державна політика призводила до регулярного оновлення репертуару гуртків художньої самодіяльності. Зокрема, драматичні гуртки Ізмаїльської області у 1945 р. мали в своєму репертуарі «Сорочинський ярмарок» М. Гоголя, «По ревізії» М. Кропивницького, «Пропозиція» А. Чехова, «Счастье» К. Паустовського, «Безталанна» І. Карпенко-Карого та готували нову виставу – «Наталка Полтавка» І. Котляревського. Оскільки на початку свого існування музичні гуртки виконували переважно народні пісні, то розпочалася кампанія з популяризації пісень радянських композиторів та народної творчості СРСР. Так, в репертуарі гуртків художньої самодіяльності з'явилися такі пісні: «Песня о Сталине», «Гимн демократической молодежи», «Наш тост», «Хороши весной в саду цветочки», «Колхозная песнь о Москве», «Два друга»,«Гимн Советского Союза», «Песня о Сталине», «Сулико», «Партизанская» та інші. Також, для популяризації пісень радянських композиторів проводилися семінари-заспіви на яких розучували ідеологічно вірні пісні, зокрема понад 700 осіб впродовж трьох семінарів завчили «Гимн Советского Союза», «Гимн демократической молодежи», «Комсомольская прощальная», «Марш энтузиастов» (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 19: 3).

Розвитку гуртків художньої самодіяльності сприяли олімпіади та огляди, які проводилися кожного року. Вони дозволяли визначити найкращі колективи та стимулювали покращення роботи. За перемогу в олімпіадах найкращі гуртки отримували грошову винагороду та моральне заохочення у вигляді грамот.

Важливу роль у культурно-просвітньому житті населення відігравали бібліотеки. У 1944 р. мережа бібліотек області складалася з 1 обласної бібліотеки для дорослих, 1 обласної бібліотеки для дітей та 3 міських. За 1945 р. мережа зросла до 2 дитячих обласних, 4 міських, 1 районної та 25 сільських бібліотек (КУІА, Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 1а: 10).У колгоспах призначали книгонош, які доставляли книги, журнали та газети до читачів. Вони існували у кожній бригаді та проводили читання на місцях під час перерв (КУІА.Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 19: 38).

У приміщеннях бібліотек проходили важливі суспільно-політичні кампанії. У період весняно-посівної роботи бібліотеками області було проведено 155 пересувних експозицій, під час яких робітники культурно-просвітніх установ і комсомольці виходили у поля під час обідньої перерви та читали газети, журнали, уривки з книг і проводили роз'яснювальну роботу, а в період збирання врожаю організовували пересувні бібліотеки. В таких бібліотеках книги оновлювалися кожні три місяці, в них знаходилася політична, художня, сільськогосподарська та література з риболовства. До державних визначних подій вони готували спеціальні випуски стінних газет, фотомонтажів, гасел та плакатів, оформлювали читальні зали відповідно до тематики заходу. Вони брали участь в організації зустрічей демобілізованих воїнів Червоної армії,створювали на станціях і при військкоматах червоні кутки, забезпечували їх спеціальними випусками наочних

матеріалів, газетами, журналами та книгами. В дитячих бібліотеках кожної неділі проводили «голосні читання» на яких діти знайомилися з творами «О Ленине», «О Сталине», російськими казками, байками тощо. Також ці заклади проводили бібліографічні огляди літератури, присвячені п'ятирічному плану, новим книгам, організовували книжні виставки, випускали стінні газети та бойові листки, у яких висвітлювалися основні події життя села, колгоспу, результати соціалістичних змагань, популяризували кращий досвід передовиків колгоспів, радгоспів та МТС (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 12: 2).

Бібліотеки області не були найбільш популярним місцем проведення дозвілля серед населення. Тому перед ними постало завдання охопити більшу кількість населення. Зокрема, для налагодження масової роботи в бібліотеках Кілійського району було введено спеціальний літературний день. Кожної середи вони проводили масові «голосні читання» художньої літератури, обговорення книг, огляд критичних статей з газет та журналів, у яких брали участь понад 10 тис. осіб і було прочитано «Поднятая целина» М. Шолохова, «Как закалялась сталь» О. Островського, «Молодая гвардия» О. Фадєєва та інші твори (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 19: 36-37).

В культурно-просвітньому житті, яке було спрямоване на виховання «нової радянської людини», важливе місце займала лекційна робота серед населення. Для цього в 1944 р. було поновлено діяльність Ізмаїльського обласного лекційного бюро. Для розповсюдження наукових знань серед населення відділами культурно-просвітньої роботи створювалися лекторські групи. Вони складалися зі штатних працівників та позаштатних: викладачів, лікарів, партійних робітників, юристів. Тематика лекцій складалася з природничо-наукових, політичних, літературних, медичних, сільських, історичних та інших тем. Наприклад, у 1946 р. в м. Ізмаїл проводилися лекції на теми: «Моральне обличчя радянської людини», «Кохання, шлюб та сім'я», «Про походження життя на землі» тощо. Головною метою таких лекцій було донести до населення «переваги соціалізму над капіталізмом», пояснити необхідність «викриття реакційної буржуазною ідеології», «вести боротьбу з ідеалістичними поглядами на життя, з релігійними пережитками та забобонами». Під час читання лекцій лектори мали виховувати населення «у дусі радянського патріотизму» (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 12: 24).

Ідеологізація всіх сфер суспільного життя населення, включаючи приватну, призводила до того, що поряд з родинними святами штучно створювалися нові радянські заідеологізовані свята, метою яких була популяризація влади та партії. Усі свята відбувалися за чітким сценарієм. Щороку проводились святкування річниць Великої жовтневої соціалістичної революції, Дня міжнародної солідарності трудящих, Свята перемоги, Дня створення СРСР, Дня Радянської армії та Військово-морського флоту тощо. Наприклад, 23 лютого 1948 р. в день святкування 30-річчя Радянської армії та Військово-морського флоту культурно-просвітній відділ Ізмаїльського міськвиконкому організував колективне відвідування 15 тис. робітниками міста братських могил та пам'ятників з покладанням квітів на могили загиблих радянських воїнів. У всіх клубах, червоних кутках було організовано 35 фото-вистав та монтажів, присвячених річниці Радянської армії та Військово-морського флоту, проведено 2 зустрічі допризовників з молоддю міста, учнями старшої школи (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 19: 8-9).

Також існували свята, які були спрямовані на популяризацію радянської влади та культури. Наприклад, щороку відбувалося «свято радянської пісні». Так, у 1949 р. свято було приурочено «5-й річниці визволення Радянською армією Ізмаїльської області», бюро Ізмаїльського Обкому КП(б)У затвердило 15 рекомендованих пісень з яких складався репертуар свята. Воно відбувалося у два етапи: перший – районний, коли святкування проводилося в усіх районах області; другий – обласний, у якому брали участь найкращі колективи та професійні артисти. Святкування проходило у серпні 1949 р., його відвідало понад 62 тис. осіб (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 30: 27).

Культурно-просвітня діяльність значно активувалася під час політичних виборів. У 1945 р. Президією ВР СРСР було затверджено «Положення про вибори до Верховної ради СРСР», яке започаткувало масову агітаційну роботу. Діяльність закладів культурно-просвітньої роботи була направлена на збільшення явки виборців та підтримку сталінського блоку. Наприклад, проводилася значна робота з підготовки до виборів Верховної ради СРСР:підібрана література для виставки, створено куток виборця, а гуртки художньої самодіяльності готували новий репертуар. Драматичні гуртки готували скетчі, маленькі п'єси для того, щоб обслугувати виборців за будь-яких умов. Для обслуговування населення під час підготовки до виборів до ВР СРСР у грудні 1945 р. проведено огляд художньої самодіяльності (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 1а: 4-5).

Вагомою складовою культурно-просвітнього життя населення були музеї. В Ізмаїльській області здійснювали свою діяльність Ізмаїльський історичний музей ім. Суворова та Ізмаїльський обласний історико-краєзнавчий музей в м. Білгород-Дністровський. Музейні експозиції мали чітко виражений краєзнавче спрямування. Наприклад, в Ізмаїльському історичному музеї ім. Суворова були створені експозиції, присвячені штурму фортеці Ізмаїл та О. Суворову – «Життя та полководницька діяльність О.О. Суворова». Також, музей створив декілька маршрутів з описанням історичних місць Ізмаїльської області. В Ізмаїльському обласному історико-краєзнавчому музеї у м. Білгород-Дністровськ були представлені експонати докласового, рабовласницького, феодального суспільства, створено відділ вітчизняної війни, виставка виконання п'ятої сталінської п'ятирічки. Разом з тим, у музеях проводилася культурно-просвітня робота. На актуальні суспільно-політичні теми ними було організовано та проведено стаціонарні, пересувні виставки: «30-ти річчя Української РСР та досягнення в Ізмаїльській області в роки її звільнення від румуно-гітлеровської окупації», «100-річчя Маніфесту Комуністичної партії» тощо (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 16: 1-2, 7). Органами народної освіти та комсомольськими організаціями, за підтримки музеїв, було організовано екскурсії для школярів і піонерів у період літньої оздоровчої кампанії. Також, було організовано вистави до радянських знаменних дат: 30 років радянської армії, 9 травня – День перемоги, 30 років Радянській Україні (КУІА. Ф. Р-747. Оп. 1. Спр. 16: 10-12).

Висновки. У перші повоєнні роки активно проводилася культурно-просвітня робота на території Ізмаїльської області. Культурно-просвітні заклади організовували та нав'язували населенню «офіційне радянське дозвілля», яке почало витісняти традиційні форми дозвілля. Будинки народної творчості, будинки культури, клуби, бібліотеки, музеї стали центром культурного життя, яке було невід'ємною складовою повсякдення. Зважаючи на надмірну ідеологізацію культурно-просвітня робота стала інструментом створення «нової радянської людини» та вирішення важливих господарчо-політичних кампаній. Завдяки такій політиці радянської влади у сім'ї звичайних громадян, в їх повсякденне життя почали активно просочуватися елементи радянської культури. З урахуванням сучасних тенденцій історичної науки, популярності досліджень соціальної історії та історії повсякдення подальші дослідження діяльності культурно-просвітніх закладів періоду пізнього сталінізму є актуальним та перспективним.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Дзинглюк О. (2010). Постокупаційні реалії повсякденного життя населення Одеської області (1944-1945 рр.). *Краєзнавство*. №1-2. С. 68-74.

Каганов Ю. (2019). Конструювання «радянської людини» (1953-1991): українська версія. Запоріжжя: Інтер-М, 2019. 432 с.

Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (*далі – КУІА*). Ф. Р-747. Ізмаїльський обласний відділ культурно-просвітніх закладів (облкультпросвіта). Оп.1. Спр. 1а. Звіт про роботу будинків культури області за 1945 рік. 12 арк.

КУІА. Ф. Р-747. Ізмаїльський обласний відділ культурно-просвітніх закладів

(облкультпросвіта). Оп.1. Спр. 12. Звіт про роботу культурно-просвітніх установ області за 1947 рік. 35 арк.

КУІА. Ф. Р-747. Ізмаїльський обласний відділ культурно-просвітніх закладів (облкультпросвіта). Оп.1. Спр. 16. План та звіт про роботу музеїв області за 1948 рік. 95 арк.

КУІА. Ф. Р-747. Ізмаїльський обласний відділ культурно-просвітніх закладів (облкультпросвіта). Оп.1. Спр. 19. Річні звіти про роботу культурно-просвітніх закладів області за 1948 рік. 56 арк.

КУІА. Ф. Р-747. Ізмаїльський обласний відділ культурно-просвітніх закладів (облкультпросвіта). Оп.1. Спр. 30. Річний звіт про роботу культурно-просвітніх установ області за 1949 рік. 79 арк.

Татаринов І. Є. (2017). Повсякденне життя дітей міських околиць Ізмаїла в повоєнні роки. *ІІІ Дунайські наукові читання: Голод 1946-1947 рр.: історичні, філософсько-психологічні та педагогічні аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (18-19 травня 2017 року).С.251-256.

Титаренко О. (2018). Місце та роль художньої самодіяльності у культурному житті населення Донбасу в постокупаційний та повоєнний період. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету.* Вип. 50. С. 231-235.

Церковна В. (2019). Ізмаїл театральний в 1946-1960-ті роки (за матеріалами місцевого архіву). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Серія «Історичні науки». Вип. 46. С. 144-151.

Шамрай О. (2008). Художня самодіяльність та інші форми дозвілля у повоєнному українському селі (1943–1950 рр.). *Вісник Черкаського університету.* Серія : Історичні науки. Вип. 133-134. С. 161-166.

REFERENCES

Dzynhliuk O. (2010). Postokupatsiini realii povsiakdennoho zhyttia naselennia Odeskooi oblasti (1944-1945 rr.)[Post occupation realties of the nature of life of the population of Odessa region (1944–1945)]. Kraieznavstvo [LocalLoreStudies]. №1-2. S. 68-74. [in Ukrainian].

KahanovYu. (2019). Konstruiuvannia «radianskoi liudyny» (1953-1991): ukrainska versiia [Homo Sovieticus Identity Construction (1953–1991): Case of Ukraine]. Zaporizhzhia: Inter-M, 2019. 432 s. [in Ukrainian].

Komunalnaustanova «Izmailskyi arkhiv» (dali – KUIA). F. r-747. Izmailskyi oblasnyi viddil kulturno-prosvitnikh zakladiv (oblkultprosvita) [Izmail regional department of cultural and educational institutions (regional cultural education)]. Op.1. Spr. 1a. Zvit pro robotu budynkiv kultury oblasti za 1945 rik [Report on the work of houses of culture of the region for 1945]. 12 ark. [in Russian].

KUIA. F. R-747. Izmailskyi oblasnyi viddil kulturno-prosvitnikh zakladiv (oblkultprosvita) [Izmail regional department of cultural and educational institutions (regional cultural education)]. Op.1. Spr. 12. Zvitprorobotu kulturno-prosvitnikh ustanov oblastiza 1947 rik[Report on the work of cultural and educational institutions of the region for 1947]. 35 ark. [in Russian].

KUIA. F. R-747. Izmailskyi oblasnyi viddil kulturno-prosvitnikh zakladiv (oblkultprosvita) [Izmail regional department of cultural and educational institutions (regional cultural education)]. Op.1. Spr. 16. Plan ta zvit pro robotu muzeiv oblasti za 1948 rik [Plan and report on the work of the region's museums for 1948]. 95 ark. [in Russian].

KUIA. F. R-747. Izmailskyi oblasnyi viddil kulturno-prosvitnikh zakladiv (oblkultprosvita) [Izmail regional department of cultural and educational institutions (regional cultural education)]. Op.1. Spr. 19. Richni zvity pro robotu kulturno-prosvitnikh zakladiv oblastiza 1948 rik [Annual reports on the work of cultural and educational institutions of the region for 1948]. 56 ark. [in Russian].

KUIA. F. R-747. Izmailskyi oblasnyi viddil kulturno-prosvitnikh zakladiv (oblkultprosvita) [Izmail regional department of cultural and educational institutions (regional cultural education)]. Op.1. Spr. 30. Richnyi zvit pro robotu kulturno-prosvitnikh ustanov oblastiza 1949 rik [Annual report on the work of cultural and educational institutions of the region for 1949]. 79 ark. [in Russian].

Tatarynov I. Ye. (2017). Povsiakdenne zhyttia ditei miskykh okolyts Izmaila v povoienniroky [The daily life of children in urban neighborhoods of Ismail during postwar years]. III Dunaiski naukovi chytannia: Holod 1946-1947 rr.: istorychni, filosofsko-psykholohichni ta pedahohichni aspekty: Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (18-19 travnia 2017 roku) [III Danube scientific readings famine of 1946-1947: historical, philosophical, psychological and pedagogical aspects: Materials of the International scientific and practical conference (18-19 May 2017)]. S.251-256. [in Ukrainian].

Tytarenko O. (2018). Mistse ta rol khudozhnoi samodiialnosti u kulturnomu zhytti naselennia Donbasu v postokupatsiinyi ta povoiennyi period [The place and role of the amateurartinthe cultural life of the population of Donbas region in the postoccupation and postwarperiod (1943-1953)]. Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu *[Scholarly Works of the Faculty of History, Zaporizhzhia National University]*.Vyp. 50. S. 231-235. [in Ukrainian].

Tserkovna V. (2019). Izmail teatralnyi v 1946-1960-ti roky (za materialamy mistsevoho arkhivu) [Izmail theaters in 1946-1960 (on the materials of the local archive)]. Naukovyi visnyk Izmailskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. Seriia «Istorychni nauky»[Scientific Bulletin of the Izmail State University of Humanities: collection of scientific works.Section «Historical Sciences»]. Vyp. 46. S. 144-151. [in Ukrainian].

Shamrai O. (2008). Khudozhnia samodiialnist ta inshi formy dozvillia u povoiennomu ukrainskomu seli (1943–1950 rr.) [Amateur art and other forms of leisure in the postwar Ukrainian village (1943-1950)].Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia : Istorychni nauky [Bulletin of Cherkasy University. The series “Historical Sciences].Vyp. 133-134. S. 161-166. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто діяльність культурно-просвітніх закладів Ізмаїльської області УРСР у перші повоєнні роки, а саме: будинків народної творчості, будинків культури, клубних установ, гуртків художньої самодіяльності, бібліотек та музеїв. На основі аналізу архівних матеріалів Ізмаїльського обласного відділу культурно-просвітніх закладів було виокремлено основні напрями їхньої роботи, зокрема, під час важливих господарчо-політичних кампаній та святкувань знаменних днів, формами проведення яких були концерти, лекції, літературні вечори, презентації доповідей, вистави, «голосні читання» газет тощо. Функціонування цих установ було направлено на популяризацію радянської влади на зазначеній території і мотивування населення виконувати та перевиконувати п’ятирічний план достроково. Прослідковано процеси радянізації, які були характерні для періоду пізнього сталінізму та спрямовані на конструювання радянської ідентичності, створення «нової радянської людини» та формування владою «офіційного радянського дозвілля», такі дії радянської влади призвели до трансформацій у повсякденному житті мешканців області. Визначається вплив цих процесів на культурно-просвітні установи, робота яких почала зосереджуватися на виконанні ідеологічної функції, що стало причиною змін в їхньому репертуарі. Виявлено, що радянська влада змогла нав’язати ідеологічно вірні цінності, радянізувати всі сфери життя населення та сформувати нову радянську ідентичність на території Ізмаїльської області УРСР у повоєнний період.

Ключові слова: *культурно-просвітнє життя, дозвілля, повсякдення, Ізмаїльська область, повоєнний період.*